

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA
MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI**

**AL-XORAZMIY NOMIDAGI URGANCH DAVLAT
UNIVERSITETI**

Pedagogika faqulteti 303-BT va STI guruxi talabasi

Madaminova Gulzodaning

SOTSIOLOGIYA fanidan

“Sotsiologiya fanining asosiy vazifalari”

mavzusida yozgan

REFERATI

QABUL QILDI: QUTLIMURATOV SARDOR.

URGANCH-2013

**MAVZU: SOTSILOGIYA FANINING ASOSIY
VAZIFALARI.**

REJA:

- 1.Sotsiologiya fanining predmeti, obhekti.**
- 2.Sotsiologiya fanining asosiy vazifalari.**
- 3.Sotsiologiya fanining ijtimoiy fanlar tizimida tutgan o'rni.**

1.Sotsiologiya fanining predmeti,obhekti.

Sotsiologiya fanini o'rganishga kirishgan har bir kishi bu fanning o'ziga xos so'zlari bilan atamalari, rivojlanish yo'nalishlari, bugungi ahvoli va istiqboli xususida tasavvurga ega bo'lishi kerak. Sotsiologiya fanini mukammal o'rgangan kishi ijtimoiy jarayon va ijtimoiy jamoalar mohiyatini, ularda yuz berayotgan zoxiriy va botiniy o'zgarishlarni, shuningdek ijtimoiy taraqqiyot qonunlari mohiyatini chuqurroq tushunadi, ilmiy amaliyotga nazariy metodologik jihatdan qurollangan holda kirisha oladi, keng jamoatchilik fikrini shakllantirish va istiqbol yo'liga to'la safarbar etish amaliyoti sirlaridan voqif bo'ladi. Sotsiologiya tadqiqotlarini tashkil etish va amaliyoti mazmunini o'rganish jiddiy ilmiy ishga tayyorgarlik demakdir. Kishilar jamiyatda doimo ro'y beradigan xilma-xil ijtimoiy hodisalarning mohiyati va sababini tushunishga asrlar davomida intilib kelganlar. Ko'pgina mutafakkir olimlar ijtimoiy munosabatlarning mohiyatini aniqlabgina qolmay, jamiyat taraqqiyotini boshqaruvchi kuch nimada, murakkab ijtimoiy voqealar va to'xtovsiz ro'y berayotgan o'zgarishlar tasodifiymi yoki ular muayyan obhektiv qonunlarga asoslanganmi, degan savollarga javob topishga intilganlar.

Xullas, kishilik jamiyati nima, u qanday qonunlar asosida rivojlanadi, kishilar ijtimoiy taraqqiyot qonunlarini o'rganib, ularni 'z foydalariga ishlatishlari mumkinmi va shunga o'xshash ko'pgina masalalar uzoq davrlardan beri inson tafakkurini o'ziga jalb qilib kelgan. Bunday savollarga to'g'ri va aniq javob beradigan fanning paydo bo'lishi tarixiy zaruriyat edi. Ilmning sistemalashtirilgan bu

sohasi XIX asrning o'rtalariga kelib yaratildi.

“Sotsiologiya” so'zi lotincha “(jamiyat) va grekcha “(tahlilot tushuncha) so'zlaridan olingan bo'lib, jamiyatning paydo bo'lishi, amal qilishi, taraqqiyot hamda sotsial munosabatlar va sotsial birliklar haqidagi fan sifatida ta'riflanadi¹.

“Sotsiologiya” termini birinchi marta XIX asr o'rtalarida yashagan frantsuz olimi O.Kont (1798-1857) tomonidan kiritilgan bo'lib, dastlab jamiyatshunoslik mahnosida ishlatilgan. O.Kont falsafasi ilmda “pozitivizm” nomini olgan. pozitivizm yo'nalishi, ayrim fanlar chiqargan umumiy qoidalarning oddiy yig'indisiga asoslanadi. Bu printsiptni O.Kont sotsiologiya faniga ham tadbiq qiladi.

SHunday qilib, O.Kont fikricha, sotsiologiya fanining vazifasi ijtimoiy hayotning ayrim fakt va jarayonlarini kuzatish, ularni bayon etish, sistemalashtirish bilan chegaralanadi. O.Kont asos solgan bu yo'nalish sotsiologiyada «pozitivizm yo'nalishi» deb ataladi.

“Sotsial” degan termin ikki xil mahnoda ishlatiladi:

1. Keng mahnoda sotsial jamiyatni ifodalaydi hamda ijtimoiy degan tushunchaga deyarli mos keladi.
2. Tor mahnoda esa bu tushuncha insonlar o'rtasida yuzaga keladigan turli xil aloqalarni ifodalash uchun xizmat qiladi.

SHunday qilib, sotsiologiya-jamiyatning muayyan tarixiy tiplarining rivojlanish qonunlari va bu qonunlarning insonlar, sotsial guruhlar, sinflar, xalqlarning faoliyatida namoyon bo'lish va amal qilish mexanizmlari haqidagi fandır.

Har qanday fan singari sotsiologiya fani ham o'zining izlanish

¹ Sotsiologiya. O'quv qo'llanma. T.2002.21-bet.

obhakti va o'rganish predmetiga egadir.

Ob'ekt-bu tadqiqotlar qaratilgan narsa (jamiyat).

predmet-bu o'rganilishi kerak bo'lgan muammo (insonlar o'rtasidagi aloqa va munosabatlar).

Sotsiologiya fani murakkab tarkibiy tuzilishga egadir. Jamiyat hayoti sotsiologiya fani doirasida umumsotsiologik, maxsus sotsiologik va empirik sotsiologik tadqiqodlar asosida o'rganiladi.

Umumsotsiologik nazariyalarda, u yoki bu ijtimoiy hodisalarning kelib chiqishi, amal qilishining chuqur sabablari aniqlanadi va jamiyatni rivojlantiruvchi kuchlar nimalardan iborat ekanligi ko'rsatiladi.

Maxsus sotsiologik nazariyalar esa ijtimoiy hayotning alohida bir sohasini, ijtimoiy guruh yoki ijtimoiy institut muammolarini o'rganadi. Masalan: iqtisod sotsiologiyasi, shahar va qishloq sotsiologiyasi, madaniyat sotsiologiyasi, tahlim sotsiologiyasi, oila sotsiologiyasi, yoshlar sotsiologiyasi, bo'sh vaqt sotsiologiyasi va hokazo.

Empirik sotsiologik tadqiqotlar asosan anketalashtirish, og'zaki so'rov, kuzatish va boshqa ko'rinishlarda amalga oshiriladi.

Umumsotsiologik va maxsus sotsiologik nazariyalar sotsiologiyaning nazariy qismini, empirik tadqiqotlar esa amaliy qismini tashkil etadi. Ular o'zaro dialektik aloqadorlikda bo'lib, yagona sotsiologiya fanini tashkil etadi.

SHunday qilib, nazariy va amaliy sotsiologiya bir-biridan tadqiqot obhakti yoki metodlari bilan emas, o'z oldiga qo'ygan maqsadlari bilan farq qiladi. SHu bilan birga sotsiologlar o'z fani doirasida makro va mikro sotsiologik darajalarini ajratib ko'rsatadilar.

Makrosotsiologiya asosan yirik ijtimoiy tizimlar, hamda uzoq

davom etadigan ijtimoiy tarixiy jarayonlarni o'rganish bilan shug'ulanadi (masalan, sinflar, ijtimoiy tartibotlar, shaharlar, dinlar va hokazo).

Mikrosotsiologiya darajasida esa kishilarning o'zaro kundalik shaxslararo munosabatlar tahlil etiladi (masalan, talabalar, rahbar-xodim, advokat-mulkdor va hokazo).

Sotsiologiya jamiyatni murakkab ijtimoiy organizm sifatida o'rganadi. Sotsiologiya jamiyatni mavjud tarkibiy tuzilmalari mohiyati ularning harakat tendentsiyalar va taraqqiyot qonunlarini sotsiologik tashkil etilgan tizimda tadqiq etadi. SHuningdek, sotsiologiya asosiy ehtiborni jamiyatni har-xil ijtimoiy va hududiy tizim bosqichlarida vujudga keladigan keng mahnodagi insonlararo munosabatlar va jamoatchilik fikrini o'rganishga qaratuvchi fandır.

Sotsiologiya fani jamiyatning turli sohalari iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy, mahnaviy, axloqiy va boshqa tarmoqlarida tadqiqotlar 'tkazadi.

O'zbekiston sharoitiga moslab, zamonaviy sotsiologiyada biz quyidagi o'rganish obyektlarini ajratamiz:

I. Ijtimoiy bosqich: 1; Jamiyat; 2.Ijtimoiy qatlam; 3.Ijtimoiy guruh; 4. Mahalla ; 5. Oila; 6.SHaxs.

II. Milliy bosqich: 1.Millat 2.Elat 3. Etnik guruh 4.Avlod;
5.Milliy oila; 6.Individ.

III. Tarmoqlar bosqichi: 1. Iqtisodiyot;2.Siyosat; 3. Madaniyat 4.Fan.
5.Tahlim 6.Mahnaviyat va mahrifat; 7. Ekologiya va boshqalar.

IV. Hududiy bosqich: 1. Mintaqa 2. Mamlakat; 3. Viloyat 4. SHahar.
5.Tuman; 6. Qishloq 7. Mahalla.

Sotsiologiya fanida ijtimoiy mavqe, ijtimoiy rol, ijtimoiy norma tushunchalari mavjud. Ular orqali har qanday shaxs yoki ijtimoiy tashkilotning xususiyatlariga chizgi berish mumkin.

O'zbekistonda hozir yangi ijtimoiy siyosiy va mahnaviy iqlim shakllandi. Ijtimoiy hayotning barcha sohalarida o'zgarishlar kuzatilmoqda, sotsial tarkibda 'zgarishlar qayd qilinmoqda, yangi ijtimoiy institutlar va munosabatlar paydo bo'lmoqda. Mamlakatimizda sotsiologiyaning roli ortib boryapti. Sotsiologiya hech qanday t'siqsiz rivojlanish va mustaqil ijtimoiy fan sifatida o'zini anglash imkoniyati tug'ildi. Jamiyatimizda kuzatilayotgan ijtimoiy o'zgarishlar va jarayonlar sotsiologiya fanining diqqat markazida turibdi. Jamiyatimizda kuzatilayotgan murakkab jarayonlarni sotsiologik tahlilsiz to'g'ri tushunish mumkin emas. Demak, sotsiologiya ijtimoiy hayotning bir sohasi bilan chegaralanib qolmay, u inson mansub bo'lgan barcha guruhlar, qatlamlar, jamoalar, muassasalar, hamda odamlarning kundalik maishiy hayotlari masalalari bilan ham qiziqadi. Boshqacha qilib aytganda, sotsiologiyaning bosh maqsadi- bu inson va unga aloqador ijtimoiy tashkilotlarning hatti-harakatlarini oqilona tarzda tushuntirishdir. Buning natijasida esa jamiyatda mavjud bo'lgan muammolar o'ziga xos yechimini topadi.

2. Sotsiologiya fanining asosiy vazifalari.

Sotsiologiyaning jamiyat hayoti bilan ko'p tomonlama aloqalari hamda ularning ijtimoiy belgilanganligi birinchi navbatda shu fan bajaradigan funktsiyalar bilan bog'liqdir.

1.Ularning ichida eng ahamiyatlilaridan biri bilim to'plash funksiyasidir. Bu funktsiya ijtimoiy rivojlanishning qonuniyatlari, turli sotsial hodisa va jarayonlarning o'zgarish tendentsiyasi haqida hamda sotsial tadqiqotlar o'tkazish metodlari va metodologiyasini mukammallashtirish bilan bog'liq yangi bilim yaratadi va nazariy sotsiologiyani yanada boyitadi.

2.Sotsiolog olimlarning turli xil sotsial hodisa va jarayonlarni boshqarish samarasini oshirish bilan bog'liq tavsiya va takliflar sotsiologiyaning amaliy funksiyasini tashkil qiladi. Jamiyatni ilmiy asosda boshqarish sotsiologiyaning aynan amaliy funksiyasi bilan chambarchas bog'liqdir.

3. Bilim to'plash va amaliy funksiyasi bilan bir qatorda sotsiologiya mafkuraviy funktsiyani ham bajaradi.

Bu funktsiya birinchi navbatda tarixiy jarayonni o'rganish, hamda jamiyat taraqqiyotining istiqbolini, yaqin kelajakdagi rivojlanish maqsadlarini belgilab berishga qaratilgan.

SHuningdek bu funktsiyaning mohiyati boshqa ilmiy va mafkuraviy kontseptsiyalar bilan munozara qilish, milliy mafkurani aholi orasida tarqatish orqali ham namoyon bo'ladi.

Sotsiologiya mustaqil ijtimoiy fan sifatida o'z metodologiyasi va nazariyasiga egadir. Sotsiologiya fani umuminsoniy va milliy qadriyatlar mutanosibligiga tayanuvchi metodologiya asosida ish yuritadi.

Sotsiologik tadqiqotlar metodologiyasi mazmunini bir jihatdan xalqimizning tarixiy, mahnaviy qadriyatlari sanalmish "Qurhoni Karim", Hadisi Muborak, SHarqning ulug' allomalari Forobiy, Ibn Sino, Hazrati Bahovuddin Naqshbandiy, At-Termiziy, Imom Al-Buxoriy, Amir

Temur, Mirzo Ulugbek, Zahiriddin Muhammad Bobur, Alisher Navoiy va boshqa ulug' mutafakkirlar asarlarida ilgari surilgan fikrlari tashkil etsa, ikkinchi jihatdan, nazariy ildizlarini antik davr va progressiv G'arb falsafasining buyuk namoyondalari asarlarida ilgari surilgan tadrijiy taraqqiyot qonunlarini ifodalovchi umuminsoniy nazariyalar tashkil etadi. Ayni chog'da mazkur fan metodologiyasining muhim yo'nalishi sifatida inqilobiy dialektikadan tadrijiy taraqqiyot yo'liga tayanib ish yuritayotgan zamonamizning ulug' davlat arboblari qarashli fikrlar asos bo'lib xizmat qilmoqda.

3.Sotsiologiya fanining ijtimoiy fanlar tizimida tutgan o'rni.

Sotsiologiya fani olamni anglash jarayonini chuqurroq o'zlashtirish maqsadida tarix, falsafa, psixologiya, etnografiya, sanhatshunoslik va jamiyatshunoslik fanlari bilan yaqin hamkorlikda faoliyat yuritadi. Zero, har qanday amaliyotga murojaat, har bir ilmiy tahlil natijaviy mo'ljalni nazarda tutmog'i, obhektiv voqelik xususidagi bilimlarimizni kengaytirmog'i, ijtimoiy muammolarni hal etishga ko'maklashmog'i, taraqqiyot istiqbollarini aniqroq belgilashga yordam bermog'i lozimdir.

Sotsiologiya fanining tobora taraqqiy etishi, ilmning differentsiallasuvi, ko'plab alohida va maxsus sotsiologik nazariyalarning tarkib topishga ham olib keladi. Masalan; siyosat sotsiologiyasi, iqtisod sotsiologiyasi, sanhat sotsiologiyasi va boshqalar shular jumlasidandir.

Sotsiologiya XIX asrning birinchi yarmida alohida fan sifatida shakllangunga qadar, falsafa fani ichida rivojlangan.

Sotsiologiya jamiyat hayotining turli jabhalarini tadqiq etish jarayonida, falsafa fani doirasida ishlab chiqilgan ilmiy bilishning asosiy shakl va usullaridan keng foydalanadi.

Sotsiologiya va falsafa fanlari o'zaro aloqasi xususida ulug' alloma Abu Nasr al-Forobiyning fikrlari ehtiborga loyiqdir. "Har bir falsafiy ilmni o'rganishga jazm qilgan kishi quyidagi talablarni to'la bajarmog'i lozimdir".

birinchisi - falsafadagi mavjud maktablar nomlarini va mazmunini bilib olish;

ikkinchisi – o'qilgan har bir kitobning maqsadini tushunib yetmoq;

uchinchisi - falsafiy o'rganishga asos bo'luvchi ishlarni o'zlashtirmoq;

to'rtinchisi - falsafani o'rganishdan maqsad nima ekanligini bilmoq;

beshinchisi - falsafa sirlarini o'rganish borasida tanlangan yo'lni aniq bilib olmoq;

oltinchisi - Aristotelning har bir kitobidan o'ziga xosligini aniqlay olmoq;

ettinchisi - kitobdagi noaniqliklarni bartaraf etishni Aristotel asarlari orqali bilib olmoq;

sakkizinchisi - falsafiy bilimlarga ega bo'lgan kishining jamiyatda tutishi lozim bo'lgan o'rnini bilmoq;

Sotsiologiya fani iqtisodiyot fani bilan aloqada bo'ladi. Mahlumki, iqtisodiyot fani ishlab chiqarish munosabatlarining shakl va qonuniyatlarini o'rganadi. Ishlab chiqarish shakllari esa ijtimoiy munosabatlarning asosini tashkil etadi. SHunday ekan, iqtisodiy

izlanishlarning sotsiologiya fani bilan bog'liq bo'lishi tabiiy holdir. Chunki sotsiologiya fani mehnat jarayonlarining o'ziga xos tomonlarini, ishlab chiqarish jamoalarini, kishilarni samarali mehnatga qiziqish va mayllarini o'rganar ekan shubhasiz iqtisodiyot nazariyasini boyitadi.

Yahni jamiyatning bugungi kundagi muammolarini samarali hal qilish uchun, ularning kelib chiqish sabablarini chuqur o'rganish kerak bo'ladi. Buning uchun sotsiologlar, albatta o'tmishga murojat qiladilar.

Sotsiologiya fani umumiy psixologiya fani bilan ham yaqin hamkorlikda bo'lishni taqozo qiladi.

Zero, u yoki bu jamoadagi mehnat unumdorligini o'rganishni maqsad qilib sotsiologik tadqiqot o'tkazilayotganda mazkur jamoa tarkibidagi individlarning hatti-harakatlari motivlarini aniqlash, ularni temperamentlari xususiyatlaridan kelib chiqqan holda umumiy xulosa qilishda, odamlar bilan jamoada muomala qilishni tashkil etish va ijtimoiy huquqni boshqarishda, albatta ijtimoiy psixologiya qonuniyatlarini chetlab o'tishi mumkin emas.

Sotsiologiya fani statistika fani bilan ayniqsa yaqin aloqada rivojlanadi. Har bir sotsiolog muayyan mavzuda sotsiologik tadqiqot o'tkazishni maqsad qilib qo'yarekan u albatta shu sohadagi predmetning konkret holatini, real voqelik manzarasini statistik manbalardangina topa oladi. Keng ko'lamdagi konkret sotsiologik tadqiqotlarning sotsiolog tomonidan statistik idoralar xodimlari bilan hamkorlikda o'tkazilishi ijobiy samaralar berishi shubhasizdir.

So'nggi yillarda sotsiologiya fanida konkret sotsiologik tadqiqotlar amaliy natijalarining hayotga faolroq va ko'proq tadbiiq etila borishi

uning axloq, estetika, tibbiyot va pedagogika, rejalashtirish nazariyasi va boshqaruv, huquqshunoslik, ruhiyatshunoslik singari fanlar bilan aloqasini yanada mustahkamlamoqda. Sotsiologiya fani ushbu fanlar natijasiga suyanadi. Tadqiqot o'tkazish jarayonlarida esa statistik ma'lumotlardan, to'plangan ma'lumotlarni o'zlashtirishda matematik modellashtirish usullaridan va metodlaridan foydalaniladi.

Sotsiologiya fanining boshqa fanlar bilan yaqin aloqada ekanligi uni yangi tarmoqlari "boshqaruv sotsiologiyasi", «oila sotsiologiyasi», "jinoyatchilik sotsiologiyasi", "sotsial ekologiya" va hokazolarning jadal rivojlanish misolida ham ko'rish mumkin.

Sotsiologiyaning boshqa fanlar bilan ko'p tomonlama aloqalari, jamiyatdagi muammolarni samarali yechishda katta yordam beradi.

Sotsiologiya fani sohaviy tasnif etilganda turli yo'nalishlar mohiyatiga ega bo'lgan ilmiy tarmoqlarga bo'linadi.

Birinchi bosqichdagi ilmiy tarmoqlar tarkibiga umum nazariy, umummetodologik va sotsiologik fanlarini kiritish mumkin. Ular jumlasiga: akademik, matematik, tarixiy, amaliy va mintaqaviy sotsiologiya sohalari kiradi.

Ikkinchi bosqichdagi zamonaviy sotsiologik ilmiy tarmoqlar qatoriga shaxs sotsiologiyasi, siyosiy, iqtisodiy, huquqiy, demokratik, ekologik hamda institutsional sohalarni ko'rsatish mumkin.

Uchinchi bosqichdagi sotsiologik ilmiy tarmoqlar turli xil sohaviy hamda ilmiy sotsiologik yo'nalishlarni o'z ichiga oladi, ular quyidagilar: tahlim madaniyat, fan, din, sanhat va boshqa sotsiologik yo'nalishlar.

To'rtinchi bosqichdagi sotsiologik ilmiy tarmoqlar qatoriga regional

va jamoaviy xususiyatga ega bo'lgan yo'nalishlarni kiritish mumkin. Ular quyidagilar: yoshlar, oila, shahar va qishloq sotsiologiyasi.

Hozirgi zamon sotsiologik tarmoqlar tizimida jamoatchilik fikri sotsiologiyasi muhim o'rin tutadi va katta ahamiyatga egadir.

Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi ijtimoiy hayotdagi barcha sohalar va umumnazariy metodologik va xususiy sotsiologik maktablar bilan bevosita ish yuritadi.

SHunday qilib, murakkab umumiy va xususiy sotsiologiya fanlaridan iborat bo'lgan zamonaviy sotsiologiya tizimi uni ko'plab ijtimoiy gumanitar fanlar bilan keng aloqalarni taqozo etadi. Bu aloqalar ham umummetodologik bosqichda ham maxsus xususiy fanlar va ilmiy yo'nalishlar bo'yicha olib boriladi. Bu esa uni zamonaviy ijtimoiy gumanitar fanlar tizimidagi o'rnini aniqlab beradi.

Sotsiologiya ijtimoiy gumanitar fanlar ierarxiyasida eng yuqori bosqichni egallaydi. Falsafa va tarix bilan birgalikda, u ijtimoiy fanlar tizimining umummetodologik negizini shakllantiradi. Lekin shu bilan birga ushbu tizimda jamiyat rivojlanishi qonuni va qonuniyatlarini o'rganuvchi umumfundamental bo'lgan falsafaning alohida o'rnini tahkidlab o'tish zarur.

Adabiyotlar

1. Karimov I.A. Barkamol avlod orzusi T., «SHarq» 1999
2. Karimov I.A. Milliy istiqlol mafkurasi T., «O'zbekiston» 2000
3. Karimov I.A. Ozod vo obod Votan, erkin va farovon hayot-pirovard maqsadimiz T., «O'zbekiston» 2000
4. Karimov I.A. Bizning bosh maqsadimiz jamiyatni demokratlashtirish va yangilash, mamlakatni modernizatsiya va isloh etishdir. Oliy Majlis senati va Qonunchilik palatasining qo'shma majlisidagi ma'ruza. «Xalq so'zi» 2005 yil 29 yanvar.
5. Karimov I.A. Erishilgan yutuqlarni mustahkamlab, yangi marralar sari izchil harakat qilishimiz lozim. «Xalq so'zi» 2006 yil 11 fevral.
6. Karimov I.A. Jamiyatimiz mafkurasi halqni-halq, millatni-millat qilishga xizmat qilsin, «Tafakkur». 1998. №5.
7. Karimov I.A. Donishmand xalqimizning mustahkam irodasiga ishonaman. «Fidokor» 2000. iyun.
8. Karimov I.A. Fan Vatan ravnaqiga xizmat etsin. T.2.T.,1996.
9. Karimov I.A. YUksak ma'naviyat – yengilmas kuch. T. 2008.
10. Karimov I.A. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi, O'zbekiston sharoitida uni bartaraf etishning yo'llari va choralari. T.2009.
5. Aliqoriev N.S. va boshqalar. Umumiy sotsiologiya T., ToshDU. 1999 y.
6. Bekmuradov M. Sotsiologiya asoslari T., «Fan» 1994 y.
7. Bekmatov A. Sotsiologiyaga kirish, Andijon. 1995 y.
8. Xolbekov A. Idivov U. Sotsiologiya Lug'at T., «Ibn Sino» 1999 y.
9. Bekmuradov M. Ota-Mirzaev O. Aliqoriev N. va boshqalar.

Sotsiologiya T., 2000

10.E Giddens. Sotsiologiya.T., «SHarq», 2002.

11.Sotsiologiya. O'quv qo'llanma.T., 2002.

12.Sotsiologiya. Ma'ruzalar matni. UrDU 2003.